Birtokvédelem
Tulajdonszerzésmódok I.
(Eredeti szerzésmódok)

Római jog X.

a birtokvédelem

A birtokhoz fűződő két jogkövetkezmény (védelem, tulajdonkeletkeztetés) közül a védelmi hatás az általánosabb
Míg a birtok csak további, szorosan körülírt feltételek meglétében eredményez a birtokos javára tulajdonjogot (tulajdon-keletkeztető hatás), a védelmi hatás pusztán a birtoklás ténylegességéhez fűződik a ***civilis possessor*** részére.

A birtokos számára a védelem szüksége két esetben merül fel:

a) ha a hibátlan módon szerzett dolog békés birtoklásában őt **zavarják** (ún. **birtokháborítás**): a birtokos igénye itt a **birtokháborítás megszüntetésére** irányul;
b) ha tőle az általa birtokolt dolgot (akár egy harmadiktól hibásan szerzettet is) **TILOS ÖNHATALOMMAL elvonják** (ún. **kivetés**): ilyenkor a birtokból kivetettnek a korábbi birtokállapot helyreállítására van igénye, tehát arra, hogy a dolgot **visszakapja**.

tilos önhatalom

Tilos önhatalomról itt akkor beszélünk, amidőn valaki szembeszökően megrovás alá eső módon jutott egy dolog birtokába, éspedig:

a) ***vi,*** azaz a dolgot az előző birtokos **erőszakos** kivetésével foglalta el,
b) ***clam***, vagyis **alattomban**, a korábbi birtokos beleegyezése nélkül, annak háta mögött szerezte meg a dolog birtokát (pl. a tolvaj), (ez **csak ingónál** !! lehetséges)
c) ***precario***, amikor is a *precarista* az ingyenes használatba – tetszés szerinti visszavonhatás mellett – kapott dolgot felszólításra nem adja vissza (a visszaadás megtagadásától fogva hibás).

a birtokvédelem (2)

A **tilos önhatalommal** szerzett birtokot **hibás birtok**nak (*vitiosa possessio*) nevezzük, a birtokost pedig **hibás birtokosnak** (*vitiosus possessor*).

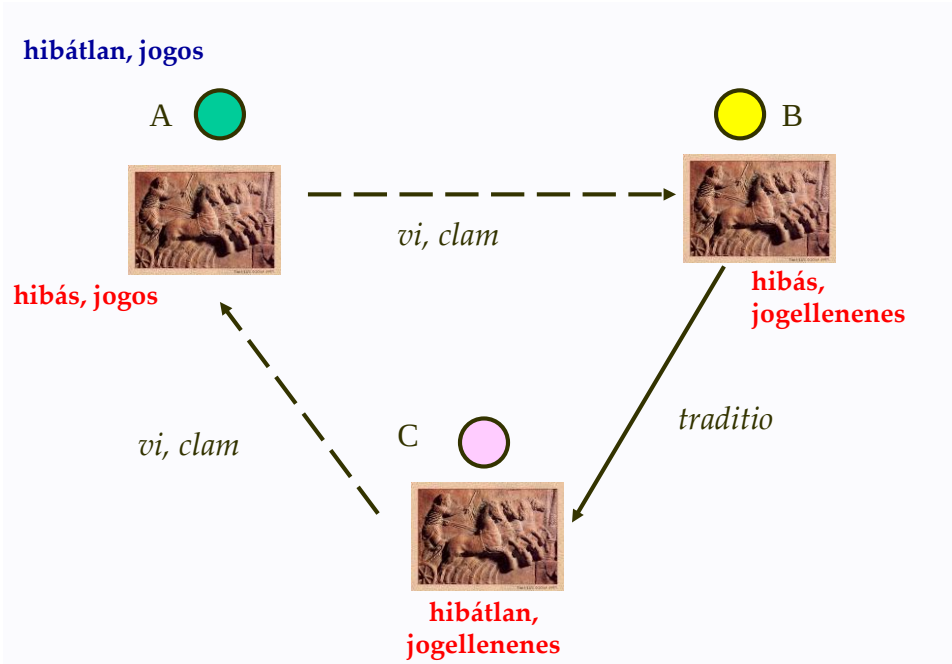
VI, CLAM, PRECARIO szerzett birtok

A birtok hibája (*vitium*) azonban csak relatív jellegű, ami azt jelenti, hogy a tilos önhatalommal szerző birtoka **csupán a kivetettel szemben tekintendő** *vitiosa possessio*nak, míg mindenki mással szemben birtoka hibátlan, tehát **velük szemben birtokvédelemben** részesül.

Fontos: a **birtok hibás volta nem esik egybe annak jogellenességével !!**

- Jogellenes birtokról (*iniusta possessio*) akkor van szó, amidőn a birtoklás - a **birtokszerzés körülményeire tekintet nélkül - objektíve sérti más jogát.**
- Hibás birtoknál ellenben csupán a **birtokhoz jutás módja** esik kifogás alá, holott lehetséges, hogy a **hibás birtokosnak joga van** a birtokláshoz; (pl. a tulajdonos erőszakkal visszaveszi a dolgát attól, aki azt egy harmadiktól szerezte. – lásd következő ábra!)

A tulajdonos így szerzett birtoka tehát **jogos**, megszerzése módját tekintve azonban **egyúttal hibás**.

possessorius eljárás

A birtokvédelmi eljárásban egyedül annak **a <u>ténykérdésnek</u>** van jelentősége a vita eldöntése szempontjából, hogy
a felek közül **melyik tekintendő birtokosnak**,
és melyik **birtokháborítónak**, illetve
melyikük HIBÁTLAN vagy **HIBÁS birtokos** a másikkal szemben.

ezért nevezzük a birtokra alapított, a **birtokláshoz való jog** kérdésének **kizárásával** egyedül a „*POSSESSUM*" körül forgó perenkívüli eljárást ***possessorius*** (birtok-) eljárásnak (a magyar jogi szóhasználatban „**sommás**" **birtokpernek**), amely általában csupán **<u>ideiglenesen rendezi</u>** a felek közti jogviszonyt,

míg a végleges rendezés a jogkérdésre alapított ***petitorius*** **perre** (a magyarjogi nyelvben: „**rendes**" **birtokperre)** vagyis tulajdonkeresetekre, idegen dologbeli jogosultak kereseteire marad:
a birtokvédelmi eljárásban **esetleg alulmaradt jogos birtokos** később ezzel kényszerítheti győztes ellenfelét a dolog kiadására.

a birtokvédelem indokai

a) A birtokvédelem első indoka, hogy a **hibátlanul szerzett békés birtoklás erőszakos megsértése** egyúttal **megsértése a jogrend** által az önhatalom gyakorlásra (önbíráskodásra) kimondott **általános tilalomnak** is.

Amikor tehát a jog **a birtoklás fennálló rendjét** védi, akkor ezzel egyszersmind **a közrendet** is oltalmazza.

A birtokvitáknak igazságszolgáltatási útra terelése azonban **nem jelenti**, hogy **az önhatalmat teljesen nélkülözni lehetne**.

A **hibátlan birtokhelyzetben** lévőnek meg kellett engedni, hogy akárcsak a személye ellen irányuló **jogtalan támadással szemben**, a birtoka védelmében is a **DEFENZÍV ÖNHATALOMHOZ** (jogos védelem) folyamodjék.

Más a helyzet az **offenzív önhatalommal** (önsegély), amelyet
- a klasszikus jog még korlátlanul megengedett a hibás birtokossal szemben, tekintve, hogy ekkor még nem épült ki a könnyen elérhető bírósági szervezet,
- a jusztiniánuszi jog azonban már csupán kivételes esetekre tartotta meg.

a birtokvédelem indokai (2)

b) A *possessorius* birtokvédelem másik jogpolitikai indoka az a köztapasztalat, hogy akik valamely dolgot **ténylegesen birtokolnak**, azok az esetek túlnyomó többségében valójában **egyszersmind tulajdonosok** (ill. egyéb jogosultak) is.

Amikor tehát a jog a birtokost (EGYSZERŰSÍTETT KÖNNYÍTETT) védelemben részesíti, egyedül a hibátlan birtoka alapján, akkor az esetek túlnyomó többségében ezzel valójában magukat a tulajdonosokat védi.

A birtok ebben az összefüggésben nem más, mint **a külvilág számára** észlelhetetlen **tulajdonjognak a külső látszata**, ezért a birtokvédelem lényegében véve nem más, mint a látszat védelme.

Ha a tulajdonosok ezt a EGYSZERŰSÍTETT KÖNNYÍTETT védelmet nem kapnák meg, annak végső soron saját maguk látnák kárát.

Amennyiben ui. már a puszta birtokban maradásukhoz is megkívánnák tőlük joguk bizonyítását, ez azt jelentené, hogy az, **aki tulajdonjogát nem tudná bizonyítani**, teljesen védtelen maradna, bárki megfoszthatná őt a tulajdonától.

A birtokvédelem tehát a **tulajdonjognak elengedhetetlen kiegészítője**, amely nélkül az tökéletlen volna. (lásd: *ius possessionis*, mint a tulajdonjog részjogosítványa)

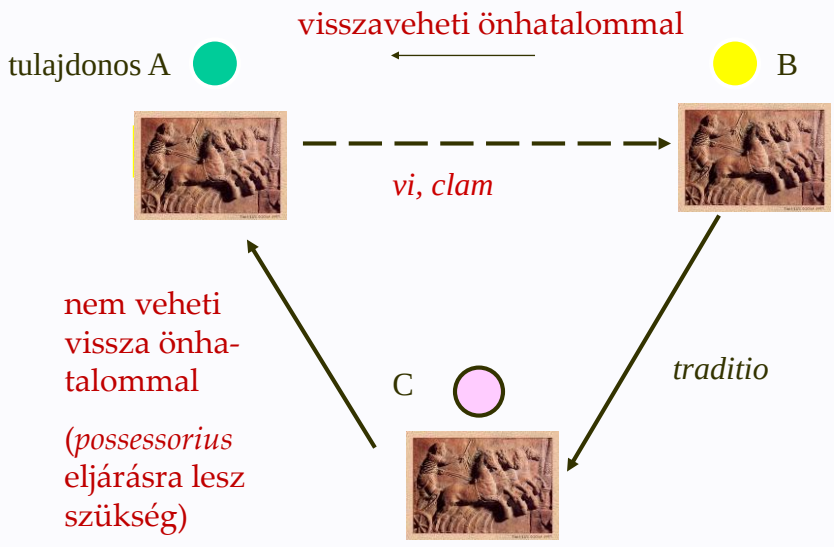
a birtokvédelem indokai (3)

c) A puszta birtoklás tényén alapuló védelemnek az előnyét természetesen olyanok is élvezhetik, akiknek ez a védelem végeredményben nincs is szánva, ti. a **nem-tulajdonosok**. E nem kívánatos eredmény azonban elkerülhetetlen, ez **a könnyített védelem ára**.

A jogkérdést kizáró *possessorius* védelem tudniillik oda is vezethet, hogy benne a **nem-tulajdonos győzedelmeskedik** a tulajdonos felett. Ilyenkor a tulajdonos érdekében megalkotott intézmény a tulajdonos ellen fordul.

Ez azonban nem baj, mert a birtokvédelmi eljárásban alulmaradt tulajdonosnak módjában áll, hogy ellenfelével szemben – akit először megvédett a jogrend – **tulajdonkeresetével** (***petitorius*** keresettel) eredményesen lépjen fel, és tulajdon**jogára hivatkozva** megszerezze a vitatott dolog birtokát, feltéve persze, hogy állítólagos tulajdonjogát be is tudja bizonyítani.

Ebben az értelemben tehát a birtokvédelmi eljárás lényegében nem más, mint **előcsatározás** a tulajdonperbeli **kedvező alperesi pozícióért**.

a birtokvédelem kialakulása

a *possessorius* birtokvédelem intézményrendszerét a ***praetor*** alkotta meg fokozatosan **a második pun háborút** (Kr.e. 218-201) **követő időben**

A *praetor* először (1) **a közföldek birtokosainak**, pusztán birtokuk alapján adta meg a nem nélkülözhető védelmet.
Hasonló igény jelentkezett (2) a ***precarium*ba kapott földek** birtokosai részéről is, mivel a *precarium* addig, mint tisztán szívességi viszony, a jog világán kívül esett.
Utóbb (3) a **magántulajdonban álló valamennyi ingatlanra**,
majd (4) az **ingókra** is kiterjesztették a védelmet.

A birtokvédelmet a *praetor* **államigazgatási eljárásban**, ***interdictum*okkal** biztosította. Ezek *formula*-mintáit, valamint a jogos önhatalom igénybevételeinek feltételeit ***edictum*ában meghirdette.**

interdicta retinendae possessionis - ***interdicta recuperandae possessionis***
(a megzavart birtokhelyzet megtartására - az elvont dolog visszaszerzésére)

interdictum simplex* - *interdictum duplex

birtokvédelem a klasszikus jogban

A meglévő birtok **háborítás elleni** védelmére és a **tilos önhatalommal elvont birtok visszaszerzésére** a
- *duplex*-ként alkalmazott *praetor*i ***interdictum*ok**, ill.
- ugyanazon feltételek mellett magának a másikkal szemben **hibátlan birtokosnak** az ÖNHATALOM gyakorlása szolgáltak.

A két védelmi eszköz közti **választás a birtokos joga**, a gyakorlatban azonban a sértett fél rendszerint **olyankor folyamodik** hatósági védelemért, amidőn a sérelem önhatalommal való kiküszöbölésére irányuló előző kísérlete **nem járt sikerrel**.
A klasszikus kori interdiktális védelem tehát **nem is annyira** az **önhatalom alkalmazása ellen** irányult (csak ha az tilos), mint inkább **azt támogató** intézmény volt.

A védelem elvei különböznek a szerint, hogy
ingatlan vagy
ingó dolog-e a birtokvédelem tárgya

ingatlanok birtokvédelme

***interdictum uti possidetis* (A)**

Interdictum uti possidetis-t abban az esetben bocsát ki a *praetor*, amidőn az előtte megjelent folyamodó az ingatlant az *interdictum* kiadása idején birtokolva azt állítja, hogy alperes őt az ingatlan békés birtoklásában **zavarta.**

az ***interdictum uti possidetis*** legegyszerűbb alkalmazási esetének eseménysora a következő:

1.	**A** zavarja **F**-t az ingatlan birtoklásában
2.	**F** a zavarás ellen **interdictum**ot kér a praetortól
3.	Praetori vizsgálat (simplex)
4.	A praetor megállapítja az indokolatlan zavarást
5.	**F**-nél hagyja a dolgot és eltiltja **A**-t a zavarástól
	(megtartó hatály)

ingatlanok birtokvédelme (2)

***interdictum uti possidetis* (B)**

Az eseménysor, melyben az ***interdictum uti possidetis*** alkalmazásra kerül, azonban így is lejátszódhatott:
(a zavarás csak egy önhatalmú, sikertelen kísérlet a dolog visszaszerzésére a korábbi birtokos által)

-2.	Eredetileg **A** hatalmában volt az ingatlan	
-1.	Az ingatlant **F** elvette tőle erőszakkal	
1.	Erre **A** visszakarja tőle venni az ingatlant, de ez nem sikerül, de zavarja **F**-t a birtoklásban	
2.	**F** a zavarás ellen **interdictum**ot kér a praetortól	
2a.	Ezzel szemben **A** kifogást emel és **F** hibás birtoklására hivatkozik (**exceptio vitiosae possessionis**)	
3.	Praetori vizsgálat (duplex)	
4.	**A** nem tudja bizonyítani, hogy **F** korábban erőszakkal vette el tőle a dolgot, vagyis, hogy **F** hibás birtokos	**A** sikeresen bizonyítja, hogy **F** korábban erőszakkal vetette őt ki az ingatlan birtokából
5.	A praetor **F**-nél *hagyja* a dolgot, eltiltja **A**-t a zavarástól	A praetor *visszaadja* **A**-nak a dolgot
	(megtartó hatály)	(visszaszerző hatály)

ingatlanok birtokvédelme (3)

***interdictum unde vi* (A)**

Az ***interdictum unde vi*** a közönséges erőszakot (***vis cottidiana***) alkalmazó ingatlanfoglaló elleni védelmi eszköz, amely a birtok visszaszerzésére irányul, feltéve, hogy a **kivetés** egy éven belül történt.

Az egyszerűbb eseménysor váza a következő:

1.	**A** kivette **F**-t (nem fegyveres) erőszakkal az ingatlanból, tehát **A** birtokolja azt
2.	**F** a visszaszerzés érdekében **interdictum**ot kér a praetortól
3.	Praetori vizsgálat (simplex)
4.	A praetor megállapítja az erőszakos kivetést
5.	Visszaadja a dolgot **F**-nek
	(visszaszerző hatály)

ingatlanok birtokvédelme (4)

***interdictum unde vi* (B)**

Az eseménysor azonban úgy is elképzelhető, hogy a bepanaszolt kivetés annak eredménye, hogy a korábbi birtokos önhatalommal sikerrel visszafoglalta az ingatlant:

–2	Eredetileg **A** hatalmában volt az ingatlan	
–1	Az ingatlant **F** elvette tőle erőszakkal	
1.	Erre **A** visszavette tőle megengedett (nem fegyveres) erőszakkal az ingatlant, tehát ő birtokolja azt	
2.	**F** a visszaszerzés érdekében **interdictum**ot kér a praetortól	
2a.	Ezzel szemben **A** kifogást emel és **F** hibás birtoklására hivatkozik (**exceptio vitiosae possessionis**)	
3.	Praetori vizsgálat (duplex)	
4.	**A** nem tudja bizonyítani, hogy **F** korábban erőszakkal vette el tőle a dolgot, vagyis, hogy **F** hibás birtokos	**A** sikeresen bizonyítja, hogy **F** korábban erőszakkal vetette őt ki az ingatlan birtokából
5.	A praetor **F**-nek *visszadja* a dolgot	A praetor **A**-nál *hagyja* a dolgot
	(visszaszerző hatály)	(megtartó hatály)

ingatlanok birtokvédelme (5)
interdictum de vi armata

Az ***interdictum de vi armata*** az ***unde vi*** szigorúbb esete:
az ellen megy (egy éven túl is), aki a felperest csoportos vagy fegyveres erőszakkal verte ki az ingatlan birtokából.
Ellene nem hozható fel az ***exceptio vitiosae possessionis***, vagyis a ***vis armata***t alkalmazó nem hivatkozhat a felperes vele szembeni hibás birtokára.
Az eseménysor így vázolható:

–2.	Eredetileg **A** hatalmában volt az ingatlan
–1.	Az ingatlant **F** elvette tőle erőszakkal
1.	**A** kivette **F**-t meg nem engedett (fegyveres vagy csoportos) erőszakkal az ingatlanból, tehát **A** birtokolja azt
2.	**F** a visszaszerzés érdekében **interdictum**ot kér a praetortól
3.	Praetori vizsgálat (simplex)
4.	A praetor megállapítja a fegyveres erőszakkal történt kivetést
5.	Visszaadja a dolgot **F**-nek
	(visszaszerző hatály)

az ingók birtokvédelme

Az ingó dolgok birtokának védelmére a klasszikus korban mind **háborítás**, mind pedig **elvonás** esetére,
az ugyancsak igénybe vehető **önhatalom** (önvédelem, ill. a hibás birtokossal szembeni önsegély) **mellett**, **egyetlen** *possessorius* jogeszköz szolgált:
az ***interdictum utrubi***

Ez az *interdictum* is ***duplex***, a benne foglalt parancs mindkét félhez szól.

Az eljárást közülük az nyeri meg, aki az *interdictum* kiadását **megelőző évben** az **ingó dolgot hosszabb időn át birtokolta** mint ellenfele, feltéve, hogy birtoka vele szemben nem hibás.

Megegyezik tehát az ingatlanok birtokvédelmének elveivel annyiban, hogy a hibás birtokossal szemben egy éven belül visszaszerző hatályú.

Az alapvető eltérés abban van, hogy itt NEM az *interdictum* kiadásakori, tehát a jelen pillanatbani hibátlan birtok a **mérvadó**, hanem az, hogy a felek közül ki birtokolta **a dolgot a megelőző évben hosszabb ideig HIBÁTLANUL**.
A birtoklás idejének számításánál mindkét fél hozzászámíthatja a magáéhoz **elődei hibátlan birtokát**, vagyis azokét, akiktől a birtokot *traditio* útján (nem pedig önhatalommal) szerezte (*accessio possessionis*).

az ingók birtokvédelme (2)

Az *utrubi* **visszaszerző hatálya tehát szélesebb körű**, mint az ingatlan-birtok védelmére szolgáló *interdictum*oké.
Ezeknél a dolog csupán a hibás birtokostól szerezhető vissza, az *utrubi*val viszont **a hibátlantól is**, ha ti. ez rövidebb ideig birtokolt ellenfelénél.

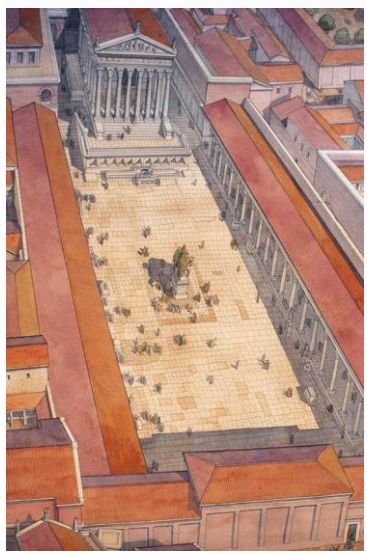
Az *utrubi* alkalmazásánál végeredményben a **következő alapesetek** fordulhatnak elő (3):

a) **hibátlan birtokos** áll szemben a **hibás birtokossal** (pl. a meglopott a tolvajjal): a hibátlan birtokos ebben az esetben **visszakapja** a dolgot, ha csak egy napig is birtokolta azt a megelőző évben;

b) ugyancsak **hibátlan birtokos** áll szemben **hibás birtokossal**, de a dolog az **egész megelőző évben** a hibás birtokosnál volt: az *utrubi* itt nem alkalmazható, mert a hibátlan birtokos **elkésett** igénye érvényesítésével. (Csak perrel érhet el sikert.)

c) **két hibátlan birtokos** áll egymással szemben: ekkor mindkét fél beszámíthatja elődei **hibátlan** birtokát, és közülük az kapja meg a dolgot, akinek (és elődeinek) birtoka **hosszabb idejű** a másik (és elődei) birtokánál az elmúlt egy évben.

birtokvédelem a posztklasszikus jogban

A *dominatus* belső zavarokkal terhes korában a közrendet, így a fennálló birtokállapotok rendjét is kirívó módon sértő cselekmények elszaporodtak.

Ezeket a késő császárkori jogalkotás **két alapvető módon** igyekezett megfékezni:

a) Avégből, hogy **minden offenzív önsegélyt elnyomjon**, a kivetőnek az ellene indult eljárásban **nem engedték meg** a felperes korábbi **hibás birtokára való hivatkozást,** az *exceptio vitiosae possesssionis*t.

A birtokvédelem során ezentúl a birtokállapot megzavarásakori „**pillanatnyi birtokot**” (*momentaria possessio*) kell visszaállítani, s nem lehetett többé az előzményekre visszanyúlni.

birtokvédelem a posztklasszikus jogban (2)

b) A birtokvédelmi eljárás mellé **szigorú büntető rendszabályok** is társultak, korlátozandó az önhatalmat.

1. **Constantinus** rendelete értelmében az **erőszakkal elvett dolog visszaadandó**, és

- ha a kivető a majdani tulajdonperben **jogosulatlannak** bizonyul, akkor száműzetés és vagyonelkobzás vár rá,
- ha pedig **jogosultnak** bizonyul, dolgának csak felét kapja vissza, a másik fele a *fiscus*ra száll.

2. Később **II. Theodosius és III. Valentinianus** rendelete, melyet **Justinianus** is átvett, elejtette az önsegély igénybevétele miatti aránytalanul szigorú közbüntetést.

Ezután ha **tulajdonos** folyamodott önsegélyhez elveszt **tulajdonát** a kivetett javára,

ha pedig egy **nem jogosult**, akkor ez a dolog kiadásán felül csupán még a dolog értékének megfelelő összegű **bírságot** is tartozik fizetni ellenfelének.

birtokvédelem a jusztiniánuszi jogban

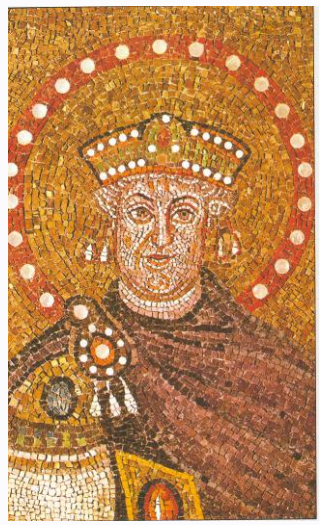
Justinianus szakított azzal az elképzeléssel, hogy a fennálló birtokrend egyedül büntetőjogi szankciókkal is biztosítható, és visszatért a klasszikuskori ***possessorius* birtokvédelem** bevált intézményéhez, amelyen azonban részint **eljárási,** részint **anyagi jogi** tekintetben több változtatást eszközölt, nevezetesen:

a) az *interdictum* elnevezést hagyományból továbbra is megtartva, az eladdig peren kívüli jellegű jogsegélyt, mint ***actio extraordinaria*-t** bíróság előtt ***cognitio*s eljárás** keretében lebonyolódó **rendes, bár EGYSZERŰSÍTETT** peres eljárássá tette;

b) meghagyva az önvédelem lehetőségét a **meglévő birtok** védelmére (önvédelem megengedett),
megtiltotta a kivetettnek, hogy a birtok **visszaszerzése** érdekében önsegélyhez, tehát erőszakhoz folyamodjék (AZ ÖNSEGÉLY TILOS).

c) eltörölte az *utrubi*ra vonatkozó külön szabályokat (hibátlan birtokostól való visszaszerzés lehetősége, *accessio possessionis*), és az **ingók védelmére is** az **ingatlanok birtokvédelmének** szabályait rendelte alkalmazni, vagyis az ingók esetében is a birtok **perindításkori hibás vagy hibátlan** volta számított.

birtokvédelem a jusztiniánuszi jogban (2)

Fenti reformok eredményeként a jusztiniánuszi jogban **két birtok-*interdictum*** maradt meg:

1. Az ***interdictum uti possidetis***, amelyet most már bármely dolog (**ingó vagy ingatlan**) hibátlan birtokának védelmére alkalmaztak, elsősorban a **BIRTOKHÁBORÍTÁS** elhárítására.

Mivel azonban továbbra is **mindkét félhez** szól (*duplex*), arra is alkalmas volt, hogy vele a birtokból kivetett hibátlan birtokos a kivetőtől (a jelenlegi tényleges, de hibás birtokostól) a **dolgot visszaszerezhesse.**

Itt tehát megmaradt a zavaró fél *exceptio vitiosae possessionis*-a a háborítás ellen védelmet kérővel szemben, ezért az *interdictum* továbbra is a **tulajdonper előkészítésére** szolgált, amelyben a kedvező alperesi pozíciót a birtokvédelmi eljárás nyertese foglalja majd el.

birtokvédelem a jusztiniánuszi jogban (3)

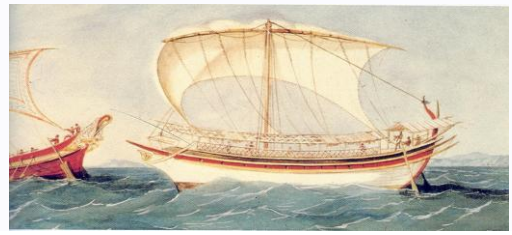
interdictum uti possidetis

–2.	Eredetileg **A** hatalmában volt az ingatlan	
–1.	Az ingatlant **F** elvette tőle erőszakkal	
1.	Erre **A** visszakarja tőle venni az ingatlant, de ez nem sikerül, de zavarja **F**-t a birtoklásban	
2.	**F** a zavarás ellen interdictumot kér a praetortól	
2a.	Ezzel szemben **A** kifogást emel és **F** hibás birtoklására hivatkozik (**exceptio vitiosae possessionis**)	
3.	Praetori vizsgálat (duplex)	
4.	**A** nem tudja bizonyítani, hogy **F** korábban erőszakkal vette el tőle a dolgot, vagyis, hogy **F** hibás birtokos	**A** sikeresen bizonyítja, hogy **F** korábban erőszakkal vetette őt ki az ingatlan birtokából
5.	A praetor **F**-nél *hagyja* a dolgot, eltiltja **A**-t a zavarástól	A praetor *visszaadja* **A**-nak a dolgot
	(megtartó hatály)	(visszaszerző hatály)

birtokvédelem a jusztiniánuszi jogban (4)

2. Az ***interdictum de vi*** (a források néha a régi *unde vi* néven is emlegetik), mely az önhatalmú (*clam* vagy *vi*) cselekménnyel **ELVONT ingó vagy ingatlan** dolog birtokának **visszaszerzésére** szolgál, s amely **két vonatkozásban** is a klasszikuskori *interdictum de vi armata* szabályait követi:

a) a kereset a **kivetéstől számított egy éven túl is**, a rendes elévülési időn (30 éven) belül indítható,
b) a kivető **nem védekezhetik** *exceptio vitiosae posessionis*-szal, hanem ki kell adnia a dolgot, mivel azt a kivetett többé közönséges erőszakkal sem veheti vissza a hibás birtokostól.

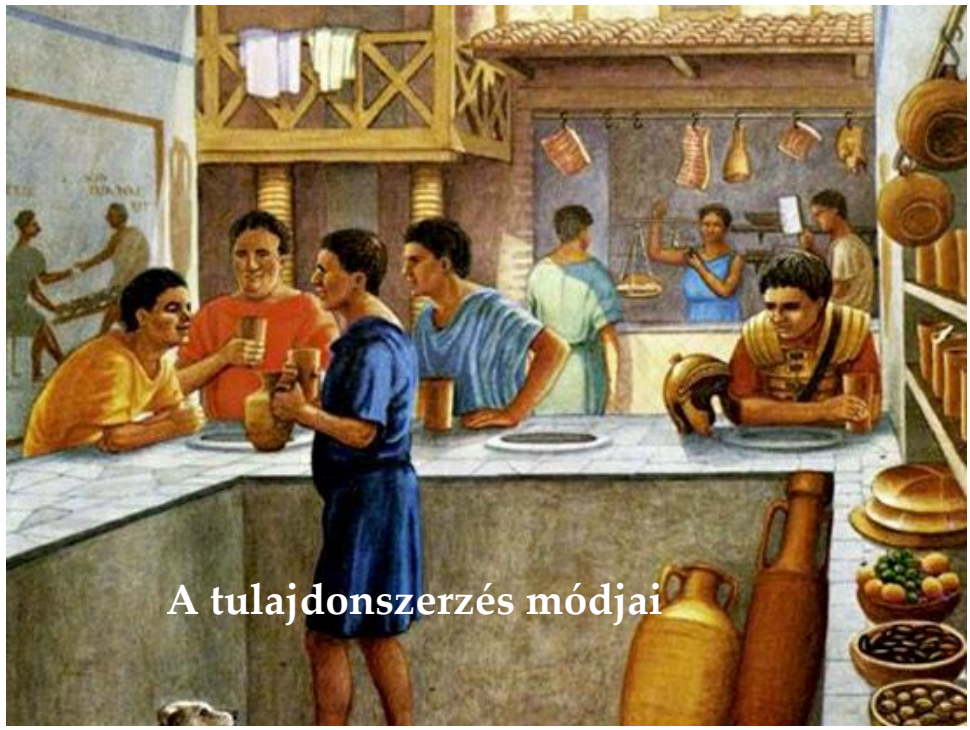

birtokvédelem a jusztiniánuszi jogban (5)

interdictum de vi

Az ***interdictum de vi*** (egy éven túl), aki a felperest erőszakkal verte ki az ingatlan birtokából.
Ellene nem hozható fel az ***exceptio vitiosae possessionis***, vagyis az erőszakot alkalmazó nem hivatkozhat a felperes vele szembeni hibás birtokára.

–2.	Eredetileg **A** hatalmában volt az ingatlan
–1.	Az ingatlant **F** elvette tőle erőszakkal
1.	**A** kivette **F**-t meg nem engedett erőszakkal az ingatlanból, tehát **A** birtokolja azt
2.	**F** a visszaszerzés érdekében **interdictum**ot kér a praetortól
3.	Praetori vizsgálat (simplex)
4.	A praetor megállapítja az erőszakkal történt kivetést
5.	Visszaadja a dolgot **F**-nek
	(visszaszerző hatály)

quiritar tulajdon

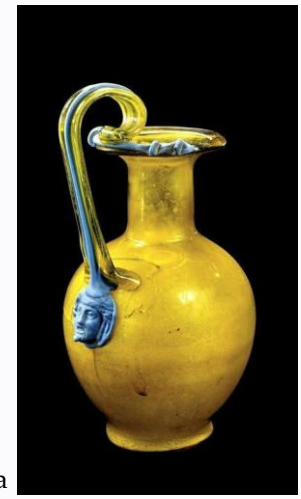
A római tulajdon (***dominium ex iure Quiritium***) létrejöttéhez három feltétel együttes megléte volt szükséges, melyek valamelyikének hiánya sajátos tulajdoni alakzatokat eredményezett:

- a) a *quiritar* tulajdon alanya csak ***ius commercii***vel bíró önjogú személy, azaz ***civis*** vagy legalábbis ***Latinus*** lehetett.
- b) *quiritar* tulajdon tárgyául csak erre alkalmas dolog szolgálhatott. Ilyen volt minden forgalomképes dolog a tartományi telek kivételével.
- c) a *quiritar* tulajdont csak erre alkalmas szerzésmóddal lehetett megszerezni.

a szerzésmód

A tulajdonkeletkezési módok (szerzésmódok: ***modus adquirendi dominii***)

olyan tényállások, melyekhez a jogrend azt a joghatást fűzi, hogy egy bizonyos személy valamely dolog tulajdonosává lesz;

aki be akarja bizonyítani, hogy tulajdonosa egy dolognak, annak valamelyik tulajdonkeletkezési mód fennforgását kell igazolnia;

az egyszer megszerzett tulajdont azután mindaddig fennállónak kell tekinteni, amíg egy másvalaki a tulajdon tárgyára nézve újabb szerzésmódot nem tud bizonyítani, amivel egyúttal a másik fél korábbi tulajdonát is megszünteti.

Számos ilyen tényállás van, melyeket a mai joghoz hasonlóan a római jog is ***TAXATÍVE*** sorol fel, tehát a felek magánautonómiája nem terjed ki új szerzésmódok létesítésére.

a szerzésmódok csoportosítása (1)

1. ***acquisitiones civiles*** és az ***acquisitiones naturales (iuris gentium)***
a római hagyomány egy bizonyos szerzésmódot vagy az ősi civiljogon alapulónak tekintett, vagy pedig a *ius gentium*ból származónak

- ***mancipatio***
- ***in iure cessio***
- ***usucapio***
- a római államtól való tulajdonszerzés (***venditio sub hasta seu corona***),

traditio
+ valamennyi ún. **eredeti** szerzésmód (az ***usucapio*** kivételével)

Mindkét szerzésféleség *quiritar* tulajdonjogot eredményezett, ezért a szembeállításnak gyakorlati jelentősége valójában nem volt.

2. ***acquisitiones necessariae*** (kényszerű) és ***acquisitiones voluntariae*** (akaratlagos) szerzésmódok

A kényszerű szerzések esetében adva van egy régebbi tulajdonjog, az újabb szerzés ennek egyszerű következménye,
pl. az *alluvio*, *avulsio*, *alveus derelictus*, elvált gyümölcs tényállásainál.

Az akaratlagos szerzéseknél a tulajdonkeletkezés a szerző fél akaratán nyugszik, mely lehet
- egyoldalú, pl. *occupatio*, gyümölcsök *perceptió*ja, hagyaték elfogadása,
- kétoldalú akaratmegegyezés, pl. tulajdonátruházás.

a szerzésmódok csoportosítása (2)

Alapvető jelentőségű a mai jogokban és a római jogban is a szerzésmódok felosztása

3. EREDETIekre ***(acquisitio dominii originaria)*** és SZÁRMAZÉKOSokra ***(acquisitio dominii derivativa)***

a) EREDETI szerzésmód

amelyik nem tételezi fel valaki előző tulajdonjogát, hanem a tulajdonkeletkeztető tényállás teljesen új tulajdonjogot hoz létre.

Két esetcsoportja lehetséges:

- a tulajdonjog olyan dolgon keletkezik, melyen eladdig senkinek sem volt tulajdonjoga (pl. uratlan dolog foglalásánál);
- a dolog valakinek tulajdonában van, de
  - a szerző fél a tulajdonos közreműködése nélkül, saját tényével teremt magának tulajdonjogot (pl. idegen dolog gyümölcseinek jóhiszemű beszedésével, más dolgának jóhiszemű feldolgozásával),
  - a tulajdonjogot tőle is független tény, természeti esemény vagy harmadik személy cselekménye folytán szerzi meg (pl. a dolgok egyesülésénél)

az így létrejött tulajdonjog terjedelmében NEM igazodik a dolgon korábban esetleg fennállott és a szerző ténnyel megszüntetett tulajdonjoghoz: ha a tulajdonjog szolgalommal, haszonélvezettel, zálogjoggal volt megterhelve, az eredeti úton szerző TEHERMENTESEN szerez tulajdont

(eltérés: az *usucapio*nál !!).

a szerzésmódok csoportosítása (3)

b) SZÁRMAZÉKOS tulajdonszerzés

más meglévő tulajdonjogának megszerzése ettől a másik személytől

a szerző nem új tulajdonjogot teremt, hanem a magáét az elődtulajdonjogából származtatja le,
a jogrend itt a szerző félnél ugyanolyan terjedelmű tulajdonjogot ismer el, mint amilyen az elődnél fennállott:

- ha a tulajdonjog az elődnél idegen dologbeli joggal volt terhelve, a szerzőnél is ilyen marad,
- ha pedig az elődnek egyáltalán nem volt tulajdonosa, az utód sem lesz azzá:

„NEMO PLUS IURIS ad alium transferre potest, quam ipse haberet."

a szerzésmódok csoportosítása (4)

a származékos szerzést jogutódlásnak *(successio)* nevezzük, amely kétféle lehet:

- különös jogutódlás *(singularis successio)*, ha csupán meghatározott dolgok tulajdona száll át az utódra,
- egyetemes jogutódlás *(universalis successio)*, ha valaki egész vagyona, benne az őt illető tulajdonjogok is, mint egység *(per universitatem)* egyetlen aktussal *(uno actu)* szállnak át a jogutódra,
  - élők közti *(inter vivos)* ügylettel, amilyen pl. az önjogú örökbefogadása, önjogú nő *manus* alá kerülése, vagy
  - halál esetre szólóan *(mortis causa)*, mint az öröklésnél.

szerzéscím (*iusta causa / iustus titulus acquirendi*)

Általában a származékos tulajdonszerzésnél meg kell különböztetni magát a szerzésmódot *(MODUS adquirendi dominii)* az ALAPJÁUL SZOLGÁLÓ szerzéscímtől *(TITULUS acquirendi dominii)*,
amely nem más, mint egy elidegenítő ügylet, amelyet a jogrend a **tulajdonszerzés igazolására** alkalmasnak ismer el,
és aminek a szerzésmód a reális végrehajtása

(pl. vételnél *titulus* az adásvételi szerződés, *modus* az áru átadása, amely egyszersmind teljesítése is a vételi szerződésben foglalt kötelezettségnek.)

A SZERZÉSCÍM, adja meg a TULAJDONSZERZÉS IGAZOLÁSÁT, de csupán kötelmi követelési jogot biztosít a jogutódnak,
a tulajdonátszállás ellenben a szerzésmódhoz, mint a külvilág számára is észlelhető mozzanathoz fűződik (természetesen mindenkor az elődd tulajdonjogát feltételezve – a „*nemo plus iuris*”-elve miatt)

A szerzéscímekkel a leggyakoribb átruházó ügylet, a *traditio* esetében (*iustae causae traditionis*) találkozunk, de
a *traditio* útján szerző általában elbirtoklásra szorul, s így az átruházási jogcím egyszersmind elbirtoklási jogcím *(iustus titulus usucapionis)* is lesz, a többi elbirtoklási jogcím mellett.

a szerzésmódok csoportosítása (5)

4. A **szerzéscím**nek a tulajdonszerzésben betöltött szerepe alapján a következő csoportosítást tehetjük:

a) *causalis* szerzésmódok – a *iustus titulus* a szerzésmód tényállás eleme:
traditio, usucapio
b) „*causá*tlan" szerzésmódok (helyesebben: *causát* elhallgató – absztrakt szerzésmód):
mancipatio, in iure cessio
c) a *causát* eleve tartalmazó szerzésmódok
occupatio, thesauri inventio, accessio, fructum perceptio, specificatio

5. Magánjogi *(acquisitio iuris privati)* és közjogi *(acquisitio iuris rublici)* szerzésmódok:
• magánjogi szerző ügyleten vagy tényen alapul,
• az állam közföldeket tulajdonba oszt ki (*dare, adsignare*) magánosoknak vagy községeknek, ill. amidőn az állam elvonja valamely ingatlan tulajdonát az eddigi tulajdonostól (kisajátítás)

a foglalás (*occupatio*)

Az ***occupatio*** gazdátlan (URATLAN) dolognak (***res nullius***) birtokbavétele, amellyel a foglaló nyomban civiljogi tulajdonjogot szerez.

a tulajdonkeletkezés tényállása a birtokbavétel, ezért okkupálni csupán birtoklásra képes, azaz legalábbis korlátozottan cselekvőképes személyek tudnak (a hatalomalattiak természetesen a családfő, a rabszolgák a gazda részére).

a birtokbavételnek NEM KELL kifejezett tulajdonszerzési (elsajátítási) szándékkal történnie – aki gazdátlan dolgot vesz birtokba, ezáltal megszerzi a tulajdonjogot akkor is, ha a dolgot csupán elvesztettnek tartja, azaz, ha akarata nem is irányul tulajdonszerzésre.

occupatio (2)

occupatiora alkalmas dolgok a következők:

1. az ún. ***res omnium communes***, vagyis
   a levegő, a szabadon mozgó víz,
   a tengerfenék és a tengerpart a legnagyobb hullámverés határáig.
   Ezeket nagy tömegük miatt senki sem veheti kizárólagos uralomba, de belőlük egy részt bárki tetszés szerint elsajátíthat, a tengerben vagy a tengerparton építményt emelhet, s ennek fennállása idejére a beépített rész tulajdonjogát is megszerzi;
2. a tengerben keletkezett sziget;
3. a tenger termékei – a tengerparton található dolgok, pl. borostyánkő.
4. a természetes szabadságban élő vadállatok. Ezek bárki által bárhol elejthetők, ill. elfoghatók.
   - a szelídített vadak felett addig marad meg a tulajdonjog, amíg ezek megőrzik visszatérési szándékukat (***animus revertendi***),
   (a szelídített vadtól megkülönböztetendő a háziállat, amely ha elkóborol vagy akár elvadul is, nem válik uratlanná, elfogása tehát lopásnak minősül)
5. az ellenség dolgai (***res hostiles***) - ***occupatio bellica***, a hadi foglalás = ***res bellica*** magántulajdonba kerülhet ***venditio sub hasta seu corona*** által.

occupatio (3)

6. az elhagyott dolgok (***res derelictae***), amelyek uratlanná (***res nullius***) váltak azáltal, hogy tulajdonosuk róluk tulajdon-feladási szándékkal (***animo derelinquendi***) véglegesen lemondott: az ingót eldobta, az ingatlant elhagyta;

   mivel rendszerint nem állapítható meg teljes bizonyossággal, hogy a derelinkváló valóban tulajdonos volt-e, az elhagyott dolgot okkupáló szabályként elbirtoklásra (***usucapio pro derelicto***) szorul.

- külön szabály volt az ún. ***iactus missilium*** esetében. A nép közé szórt ***missilia*** (pénz, ill. más érték, pl. gabonajegy, cirkuszi, színházi belépőjegy) nyomban a birtokbavétellel a felszedő tulajdonába kerül, aki tehát nem szorul elbirtoklásra.

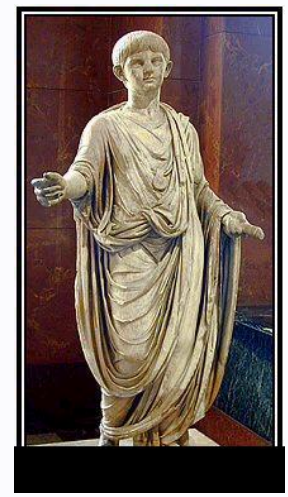
  az eldobált (derelinkvált) dolgok, a pénzdarabok (és más ***missiliá***k) nem azonosíthatók, más hasonló dolgoktól meg nem különböztethetők, emiatt elbirtoklásuk megkövetelése nem járható

  a jogrend a felszedőt – miként a pénz birtokba vevőjét mindenkor – már az *occupatió*tól kezdődően **rögtön** tulajdonosnak tekintette

a kincstalálás (*inventio thesauri*)

A kincs (***thesaurus***) olyan /értékes /ingó dolog, mely /emberemlékezetet meghaladó idő óta el volt rejtve, úgy hogy /tulajdonosa többé ki nem deríthető.

A kincs tehát nem gazdátlan dolog. Van tulajdonosa (többnyire az elrejtő örököse), de kiléte nem állapítható meg – mert emberemlékezetet meghaladó idő óta van elrejtve, és ebből az okból nem tudjuk, ki a tulajdonosa.

A tulajdonszerzés tényállása a megtalálás (***inventio***), nem pedig a birtokbavétel, ezért pl. a hét éven aluli serdületlen is találhat kincset, holott okkupálni képtelen.

a kincstalálás (*inventio thesauri*) (2)

a kincs feletti tulajdonszerzés szabályainak fejlődése:

1. Hadrianus előtt a római jog a kincset a telek részének tekintette, és azt mindenkor a telek tulajdonosának juttatta.
2. Hadrianus egy rendelete értelmében
   - a saját telekben, valamint a ***res sacrá***ban és ***religiosá***ban talált kincs teljes egészében a találóé,
   - az idegen telekben véletlenül (***non data opera***) talált kincsen pedig a találónak és a telektulajdonosnak fele-fele arányban közös tulajdona keletkezik.
3. Marcus Aurelius rendelete szerint azonban valamennyi forgalmon kívüli telken talált kincs fele a kincstárt illeti.
4. Leo és Zeno császárok 474. évi rendelete kimondta, hogy a találó nem tarthat igényt az egyébként neki járó részre, ha a telektulajdonos engedélye nélkül kutatott kincs után, vagy a kutatás közben varázseszközöket használt - Justinianus ezt átvette.

dolgok egyesülése

/különböző személyek tulajdonában lévő dolgok /egyesülése /egy összetett dologgá akkor idéz elő tulajdonváltozást, ha a kapcsolat

ún. **ERŐS** egyesülés, vagyis ha a dolgok szétválasztása csak aránytalan károsodás vagy aránytalan költekezés árán, illetőleg egyáltalán nem eszközölhető.

Ellenkező esetben az egyesülés GYENGE, amely nem eredményez végleges tulajdonváltozást, minthogy azonban a tulajdonos az egyesülés tartama alatt az egyesült dolgok birtokosától a maga dolgát tulajdonperrel nem követelheti, azt mondjuk, hogy a tulajdonjog „nyugszik" (***dominium dormit***)
a nyugvó tulajdonjog azonban ismét feléled, ha a dolgok közti kapcsolat megszűnik, sőt bizonyos esetekben a birtokostól a szétválasztás is követelhető ***actio ad exhibendum***mal (felmutatási kereset).

dolgok egyesülése (2)

Az **ERŐS EGYESÜLÉS** lehet alárendelő és mellérendelő. Köztük a jogi következmények szempontjából van különbség.

a) Alárendelő egyesülésnél (***accessio***) az egyik dolog a másiknak alkatrésze (***accessio***ja) lesz, s tulajdonát a fődolog (***res principalis***) tulajdonosa szerzi meg.

- a mellékdolog volt tulajdonosa **kártalanítást** követelhet, feltéve, ha az egyesülést nem az ő rosszhiszemű magatartása idézte elő;
- ha a létrejött összetett dolgot ő birtokolja, a tulajdonos ***vindicatio***jával szemben ***exceptio doli***t hozhat fel, **kártalanítás**i igénye kielégítéséig pedig a dolgot visszatarthatja (***retentio***).

b) Mellérendelő egyesülésnél az egyesült dolgok egyikét sem lehet sem fődolognak, sem ***accessio***nak tekinteni, ezért a jogrend az új dolgon **tulajdonközösséget** (***condominium***) keletkeztet az egyesült dolgok tulajdonosai között,

dolgaik értéke arányában

Fontos:

Az erős dologegyesülés akkor esik az eredeti tulajdonszerzés körébe, ha az egyesülés (1) természeti esemény vagy (2) emberi cselekmények folytán állott elő.

ingatlanhoz járuló *accessio*k

Közös vonásuk, hogy

- mindig az ingatlan a fődolog, a vele egyesült dolog pedig osztja ennek jogi sorsát (az „***accessio solo cedit***" elve alapján)
- mindig erősnek bizonyul, akkor is ha gyakorlatilag elválaszthatók lennének az egyesült dolgok

1. a folyóparti telkekkel kapcsolatos ***accessio***k
   alluvio (iszaplerakódás) – ***avulsio*** (sodorvány)
   elhagyott folyómeder (***alveus derelictus***) - a folyókban keletkezett sziget (***insula in flumine nata***),
2. ***Satio*** (bevetés), ***implantatio*** (beültetés)
3. beépítés-ráépítés (***inaedificatio***)
   a) valaki saját telkén építkezett egészben vagy részben idegen anyaggal. Az anyag tulajdonjoga a BEÉPÍTÉS tartama alatt nyugszik, és csak az épület elbontásával éled fel újra – *a. de tigno iuncto*, majd *a. ad exhibendum*
   b) valaki saját anyaggal ÉPÍT RÁ idegen telekre – az építmény ebben az esetben is osztja a telek sorsát az általános elvek szerint.
   A klasszikus jogban utóbbi esetben mérvadó az építkező

- jóhiszeműsége (költségei megtérítése, illetve építmény megszűnte utáni *vindicatio*) vagy
- rosszhiszeműsége (csak ***ius tollendi*** – elviteli jog illette meg).

ingó dolgok egyesülése

alárendelő egyesülés

gyakran problematikus, hogy melyik dolog veendő fődolognak?
Sabinianusok: a nagyobb tömegű vagy nagyobb értékű dolog,
Proculianusok: amelyik az egyesített dolognak gazdasági szempontból a lényegét adja

esetei:

1. beszövés, ill. hímzés (***textura***), írás (***scriptura***), festés (***pictura***)
2. hegesztés (***ferruminatio***) és forrasztás (***adplumbatio***)
3. egy fémtől különböző fődologhoz járul ***accessio***
   pl. hajótőkéhez palló, szekérhez kerék

mellérendelő egyesülés

a) egynemű vagy különnemű folyadékok összeöntése (***confusio***),
pl. bor borral, olaj olajjal, méz borral

b) egynemű vagy különnemű fémek összeolvasztása, ill. ötvözése (***conflatio***),
pl. arany arannyal, réz rézzel, ezüst ólommal stb.

ha az eredmény

- gyenge egyesülés:
  actio ad exhibendum
- erős egyesülés: tulajdonközösség ***(condominium)***
  actio communi dividundo

dolgok összekeveredése (*commixtio*)

különböző személyek dolgainak olymódon való összekeveredése, hogy azok egymástól többé meg nem különböztethetők, és meg nem állapítható, hogy melyik darab kié –
történhetik véletlenül vagy a tulajdonosok akaratából.

az összekeveredés ténye nem idéz elő tulajdonváltozást, minden egyes darab azé marad, akié korábban is volt

visszakövetelésük akadálya azonban, hogy a tulajdonos a követelése tárgyait vagy egyáltalán nem tudja megjelölni, vagy ezek megjelölése aránytalan nehézséggel vagy költséggel járna,
pl. ha más búzájával összekevert árpáját vindikálná.

Rei vindicatio helyett ezért csupán ***vindicatio pro parte***t indíthat a keveréknek az ő dolga értékének megfelelő hányadára –
itt tehát mindegyik tulajdonos kap valamennyit a máséból és veszít valamit a magáéból
a tulajdonváltozás oka NEM a ***commixtio*** ténye, hanem a dologi ***arbitraria actió***ban hozott bírói ítélet volt.

pénz összekeveredése (*commixtio nummorum*)

különleges szabály áll arra az esetre, amidőn valaki pénzegyedei oly módon keverednek össze máséval, hogy azokat egymástól többé megkülönböztetni nem lehet

a saját pénz közé bekevert idegen pénzdarabok a felismerhetőséggel együtt mintegy régi egyediségüket is elvesztették, mint régi egyedek megszűntek, „elhasználódtak" (***consumptio nummorum***), és

a birtokosnak rajtuk új tulajdona keletkezik, aki azután mint jogalap nélkül gazdagodó, kötelmi alapon tartozik a nyert összeget visszatéríteni (***condictio certae pecuniae***)

a gyümölcsszedés (*fructuum perceptio*)

Gyümölcs (természetes gyümölcs, hozadék: ***fructus naturalis***) alatt értjük

- egy anyadolognak olyan
- időszakonként visszatérő
- természetes NÖVEKMÉNYét, mely
- az állag sérelme nélkül jön létre.

1. a növényvilág termékei, a szántóföld, kert, rét hozama (+ a fakitermelésre szolgáló erdő vágásra érett és az okszerű gazdálkodás mellett kitermelhető része)
2. az állattenyésztés hozadéka: a háziállatok gyapja, szőre, tolla, teje, tojása, továbbá a nősténnyállatok szaporulata - ***summissio*** (a rabszolganő gyermekét [***partus ancillae***] a klasszikus jog nem tekinti gyümölcsnek – ok: a rabszolgák különösen becsessé vált szaporulatát nem a gyümölcsszedésre jogosult haszonélvezőnek, hanem a tulajdonosnak akarták juttatni)
3. gyümölcs a bányáknak az okszerű gazdálkodás szabályai szerint kitermelhető hozama, bár ez itt végső soron az állag sérelmével jön létre

Az elválasztást megelőzően a függő gyümölcs (***fructus pendens***) még nem önálló dolog, hanem csupán dologrész, mely a fődolog jogi sorsát osztja.

De: mint jövőbeli dolognak jogi jelentősége a függő gyümölcsnek is lehet, pl. eladható, jelzálogul leköthető

a gyümölcsszedés (2)

Önálló dologgá a gyümölcs az elválással lesz, mely történhetik
- természetes úton, vagy
- emberi tevékenység következtében

Az elvált gyümölcs felett EREDETI módon
- részint már az elválással (***SEPARATIO***),
- részint az elvált gyümölcs ezt követő beszedésével (***PERCEPTIO***), vagyis birtokba vételével szerezhető tulajdon.

a) Már az ELVÁLÁSSAL ***ipso iure*** (a jog erejénél fogva) szerzi meg a gyümölcsöt:

1. az anyadolog tulajdonosa
2. az anyadolog jóhiszemű birtokosa (***bonae fidei possessor***): bárki tehát, aki az elválás pillanatában a gyümölcsöző dolgot abban a tudatban birtokolja, hogy az őt illeti, de ennek minden egyes ***separatió***nál fenn kell forognia
3. a mezei telek örökhaszonbérlője (***vectigalista,*** ill. ***emphyteuta***) (egy jogosulatlan harmadik által beszedett gyümölcsöket nyomban saját maga vindikálhatja, és nem szorul a telektulajdonos közreműködésére)

b) BESZEDÉSSEL dologi jogon, tehát az anyadolog tulajdonosának beleegyezésétől függetlenül szerez tulajdont a gyümölcsökön
   a haszonélvező és
   a használó.

a gyümölcsszedés (3)

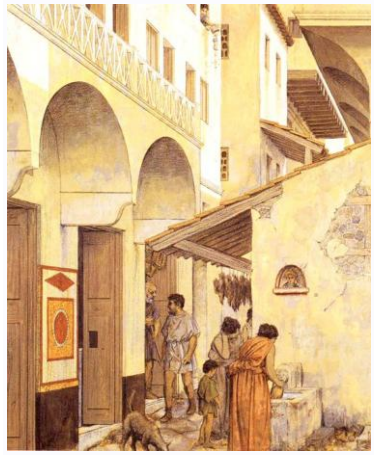
(3.) Nem tartozik ellenben az eredeti szerzésmódok közé az az eset, amidőn valaki egy kötelmi viszony alapján jogosult gyümölcsszedésre,
   pl. a haszonbérlő,
   a haszonkölcsönbe vevő,
   a függő gyümölcs vevője, stb.

Ezeket az anyadolog tulajdonosa eltilthatja a ***perceptió***tól, megakadályozván eképpen tulajdonszerzésüket (emiatt azonban a kötelmi viszony alapján kártérítést követelhetnek).

A kötelmi jogosult ***perceptió***ja tehát valójában nem más, mint a közte és a gyümölcsszedésre dologilag jogosult között végbemenő hallgatólagos ***traditio*** (***quasi-traditio***), vagyis származékos szerzés.

a jogi gyümölcs

A gyümölcsszedés szabályai csak a valódi, vagyis a természetes gyümölcsökre (***fructus naturales***) állnak.

Ezektől meg kell különböztetni az ún. „jogi gyümölcsöt" (középkori elnevezéssel: ***fructus civilis***, a magyar jogi nyelvben: „polgári gyümölcs"),
ami nem más, mint valamely,
akár gyümölcsöző, akár nem gyümölcsöző dolog használatának átengedéséért szerződésileg megállapított ellenérték, többnyire pénz,
(pl. bér, tőkekamat, rabszolga keresménye)

ezek annyiban mennek gyümölcsszámba, hogy a haszonélvezőt illetik, továbbá hogy róluk a tulajdonperben vagy hagyatéki perben alulmaradt alperes elszámolni tartozik.

a feldolgozás (***specificatio***)

A feldolgozás egy dolognak
mesterséges átalakítása gazdaságilag más dologgá = egy régi dolog anyagából (***materia***) új dolog (***nova species***) előállítása.

A ***specificatio*** tényállási elemei a következők:

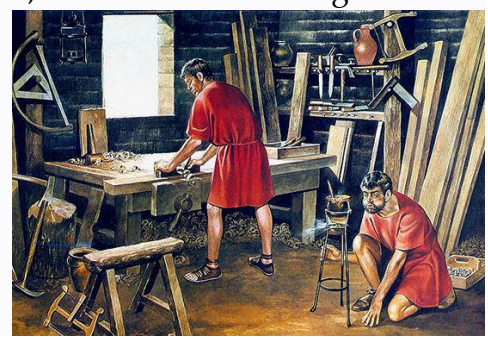
a) Feldolgozás tárgya csak idegen ingó dolog lehet.

b) A feldolgozónak új dolgot (***nova species***) kell létrehoznia.
Nem minden megdolgozás hoz létre új dolgot!
Arra, hogy a dolog mikor válik ***nova species***szé, az élet felfogása irányadó:
- nem feldolgozás a puszta rombolás, az anyag részekre bontása, feldarabolása,
- sem a dolog kijavítása, vagy olyan megmunkálása, amely által csak szebbé, tartósabbá, hasznosabbá lesz.

a feldolgozás (2)

c) Az új dolognak emberi munka eredményeként kell létrejönnie. Egyedül a természeti erők által előidézett változás nem ***specificatio***,
pl. ha a mustból bor, a csikóból ló lesz.

d) Szükséges a feldolgozó JÓHISZEMŰSÉGE, azaz abban a tudatban kell tevékenykednie, hogy a sajátját dolgozza fel. (Más dolgának rosszhiszemű ***specificatió***ja esetén az új dolog az anyag tulajdonosát illeti, aki tehát azt a feldolgozótól vindikálhatja.)

feldolgozás - a *nova species* tulajdona

A feldolgozás jogkövetkezménye a klasszikusoknál vitatott volt

1. A régi felfogást követő ***sabinianus***ok szerint az előállított új dolog
   marad az anyag tulajdonosáé, ők tehát a feldolgozást még nem ismerik el tulajdonszerzési módnak.
2. A ***proculianus***ok viszont az új dolgot minden esetben a jóhiszemű feldolgozónak juttatják.
3. Egy közvetítő felfogás szerint az új dolog csak abban az esetben lesz a feldolgozóé, ha eredeti formájába többé vissza nem állítható,
   pl. ha deszkából bútor vagy hajó, gabonából liszt, márványtömbből szobor készült

   ellenkező esetben marad az anyag a tulajdonosáé,
   pl. ha fémből edényt, szobrot állítottak elő.
4. Justinianus a közvetítő felfogást tette magáévá, de azzal a módosítással, hogy ha a feldolgozó a *specificatio* során saját anyagot is felhasznált, akkor az új dolog abban az esetben is övé lesz,
   ha régi állapotába vissza is lenne állítható.

a feldolgozó megtérítési kötelezettsége

Ha a feldolgozó teljesen, vagy részben idegen anyagból dolgozott, az ő tulajdonszerzése egy másik személy tulajdonjogának sérelmére történt, aki értelemszerűen követelheti az őt ért anyagi veszteség kiegyenlítését.

Az anyagtulajdonos megtérítési igénye tekintetében azonban különbséget kell tenni:

a) attól a JÓHISZEMŰ feldolgozótól, aki érvényes jogcím nélkül jutott az anyaghoz
(pl. a szomszédnak küldött gabonát megőrlette),
condictio útján követelhető a gazdagodás (vagyis az anyag értékének) megtérítése;
ugyanezt követelheti ***exceptio doli***val a tulajdonossá vált feldolgozó ***rei vindicatio***jával szemben az anyagtulajdonos, ha az új dolgot ő birtokolja;

b) amennyiben a JÓHISZEMŰ feldolgozó valamely érvényes jogcím alapján jutott az idegen anyaghoz, nem felelős az anyagtulajdonosnak, aki tehát csupán az elidegenítő harmadik ellen fordulhat;

c) a ROSSZHISZEMŰ feldolgozótól az új dolog is vindikálható, s ha tolvaj volt, ezen felül még ***actio furti*** is megy ellene.

addictio és *adsignatio*

EREDETI szerzés az is, amidőn a szerző fél egy elidegenítő ügylet alapján jut ugyan egy dologhoz, azon mégis az elődjogától független biztos tulajdoni pozícióra tesz szert = állami javak elidegenítésénél

addictio

Hatósági ***addictio*** útján szerzi meg az állam vagyonából nyilvános árverésen eladott dolgokat az árverési vevő – zsákmány (***subhastatio*)**
+ ilyen módon adták el a ***censor***ok és a ***quaestor***ok

- az állam (ingó, szorult helyzetben az ingatlan) vagyonából elidegenítésre szánt dolgokat is,
- a főbenjáró bűncselekmények miatt elítéltek, valamint
- a proskribáltak elkobzott vagyonát,
- az uratlan hagyatékokat,
- az állami követelésekre lefoglalt zálogtárgyakat.

adsignatio

Népgyűlési határozaton (***lex rogata***) alapuló közjogi aktussal juttattak az állami ingatlanokból ingyenesen földet

- a ***colonia***k telepeseinek (***ager divisus et adsignatus***) vagy
- esetenként egyeseknek is (***ager viritanus***).

(***agrimensores - tresviri agris dandis***)

Hasonlóan *quiritar* tulajdonosoknak ismerték el az állami közföldek egyszerű foglalóit is a köztársaság végén, ill. a *principatus* alatt (***agri occupatorii***).